

IMPACTUL PRESEI ASUPRA DELICVENȚEI JUVENILE

Gheorghe CIOBANU

Universitatea de Stat din Moldova

Lucrarea în cauză e un rezultat al unui studiu asupra schimbărilor comportamentale ale adolescenților, influențate de unele materiale publicistice. Departe de intenția de a reveni la cenzura de altădată, autorul pledează pentru o autocenzură, pentru o autoexigență în procesul de creație, pentru o responsabilitate sporită pentru cuvântul scris sau rostit.

Cuvinte-cheie: *agresivitate, comportament, delict, infracțiune, impact, presă, tineret.*

THE IMPACT OF MEDIA ON THE JUVENILE DELINQUENCY

This writing is a result of a study of teenager's behavior changes influenced by journalistic work.

The author is not militating for the past censorship, but he pleads for an autocensorship, for an auto exigency during the creation process, for a high responsibility for written word or for the spoken one.

Keywords: *aggressiveness, behavior, offence, violation, impact, the press, youth.*

Umanitatea întotdeauna a căutat să delimiteze ce e bine și ce e rău. Profunzimea studierii fenomenului criminalității a mers paralel cu dezvoltarea societății, ca la o anumită etapă studierea delictelor să se contureze într-o adevărată știință – criminologia, iar obiectul de studiu al acestei științe să devină și subiect pentru publicistica epocii respective.

Un rol deosebit în consolidarea criminologiei ca știință l-a avut și înființarea unor centre și instituții internaționale regionale afiliate la Organizația Națiunilor Unite (ONU). Acestea au ca sarcină și pe aceea de a promova recomandările ONU în domeniu. Firește, și prin intermediul presei. Cele mai semnificative sunt Centrul Internațional de Criminologie comparată de la Montreal (Canada); Institutul Australian de Criminologie de la Camberra; Centrul Internațional de Criminologie clinică de la Geneva; Institutul African ONU pentru prevenirea crimei și tratamentul delicvenților (UNAFRI) și alte centre care colaborează cu ONU în activitatea de cercetare criminologică.

În cele ce urmează, însă, ne vom referi doar la modalitățile de reflectare a infracțiunilor nu în plan global, ci doar în perimetrul Republicii Moldova, care în linii generale, odată cu scoaterea cortinei de fier, se „adaptează” la tabloul mondial.

Odată cu schimbarea orânduirii s-a schimbat și mesajul oferit consumatorilor de mass-media. Spațiul ocupat odinioară de fanfaronada sovietică a fost ocupat de materiale dezvăluitoare, de investigații incomode ce până la acel moment nu aveau șanse de a fi publicate, deoarece ele „denigrau” regimul. Dar prea puțini disidenți am avut pentru a satura cu articolele lor necesitățile spirituale ale consumatorilor de informație, de aceea și această etapă (scurtă de tot) a rămas în istorie, fiind înecată de un alt val mediatic: cel al anecdotelor și al sexului. Dar ce e val ca valul trece. Foarte curând, alături de politic, în paginile presei scrise, precum și în audiovizual își face loc o tematică pe cât de nouă, pe atât de veche, dar puțin explorată: criminalitatea.

Țin să recunosc că la „urcarea în scenă” a acestei tematici am contribuit și eu personal, editând câteva ziare cu tematică infracțională („Scutul Legii”, „Poliția”, „Stop”, „Carabinierii Moldovei”, „Paza”, „Криминальный калейдоскоп”, „Криминал”).

Astăzi tematica criminală este abordată, într-o măsură mai mare sau mai mică, de mai toate edițiile periodice. Nu faptul că infracționalitatea domină cotidianul nostru (deși nu putem afirma contrariul) a condiționat o abundență majoră în presa noastră a materialelor cu tentă criminală. Cititorul, uneori chiar și cel mai elevat, dă preferință senzaționalului. Regretabil, dar materialele de analiză profundă, despre cercetări științifice, despre rezultatele producătorilor autohtoni, schițele despre acei oameni care merită cu adevărat a fi dați drept exemplu, drept model de cetățean sunt eclipsate de un torent de știri negativiste: acolo s-a furat, dincolo cineva l-a bătut pe altcineva, „cireașa de pe tort” constituind-o un omor, un viol sau câteva jafuri. Oare chiar să fie atât de sumbră realitatea noastră? Cu siguranță, nu. Explicația editorilor precum că presa e doar o oglindă a societății nu poate fi acceptată. Or, după cum am menționat mai sus, mai există și alte aspecte ale vieții care ar putea fi și s-ar cuveni să fie elucidate. Noi, însă, mergem pe calea cea mai ușoară, coborând valoarea informației media la nivelul vorbei de mahala, făcând caz dintr-o simplă ceartă între doi vecini sau

dintr-o neînsemnată ciocnire a două automobile. Firește că și aceste evenimente „pot fi jucate” atunci când le oferim spațiu mediatic în scop profilactic. Constatăm, însă, că majoritatea materialelor publicate sau difuzate de presa moldovenească o constituie știrile care ne oferă în imagini doar partea din umbră.

Firește, astăzi, când nu mai există presă de stat, care să preia directivele „de sus”, când nu mai există cenzură, a dirija presa și a le indica jurnaliștilor ce și cum să scrie e imposibil. Aceasta, însă, nicidecum nu înseamnă că, făcând uz de libertate, noi, cei care mânuim condeiul, putem să ne permitem propagarea unor nonvalori, a unor principii de viață eronate, iar uneori chiar inumane. Urmărind ce scrie sau difuzează presa, constatăm că autocenzura și bunul simț le sunt străine unor autori.

Remarcăm că, în majoritate, materialele în cauză nu păcătuiesc în fața adevărului. Deci, autorii se consideră neprihăniți și nu au niciun temei pentru careva remușcări. Dar oare ziaristul e un simplu fotograf care expune doar tehnic o imagine? Firește, nu. Precum un specialist în materie de fotografie sau un artist plastic alege cu minuțiozitate unghiul sub care e privit obiectul sau peisajul, găsește momentul de a „prinde” umbrele potrivite, își focalizează atenția asupra detaliilor relevante, tot așa s-ar cuveni ca și un jurnalist să fie mai exigent în alegerea subiectelor; or, nu despre orice și oricine e cazul să scriem. Iar atunci când intuiția, bazată pe o bună pregătire profesională și rațiunea ne încuviințează intenția de a ieși în public cu un subiect sau altul, mai e necesară o altă condiție: de a pune corect accentele.

Cititorii ziarului „Частный Детектив”, editat în Belarus, dar difuzat și în Moldova, pot confirma faptul că eroii materialelor din această publicație țin de lumea interlopă. Mânduind bine condeiul, autorii acestor schițe, articole și reportaje le conferă ucigașilor și bandiților niște trăsături de adevărați eroi ai zilelor noastre sau, în cel mai rău caz, „sărmanii” tâlhari sunt expuși drept victime ale unor circumstanțe nefavorabile pentru ei.

Punerea greșită a accentelor, precum și romantizarea crimelor nu e doar o simplă greșeală, ci e o acțiune foarte nocivă. Or, presa nu doar informează, ci și educă. Ce fel de educație facem noi prin publicarea unor materiale ai căror eroi sunt niște criminali, dar îi redăm ca pe niște haiduci, niște personaje demne de urmat? Și dacă maturii se dau mai greu manipulați, apoi tineretul e cu mult mai influențabil. De aceea, chiar dacă piața dictează unele condiții, patronii instituțiilor media ar trebui să țină cont și de impactul informației difuzate asupra psihicului generației tinere. Profitul financiar de astăzi parvenit din difuzarea unor știri cu senzații tari, dar ieftine după conținut, ulterior ne poate costa foarte scump din punct de vedere social. În acest sens drept exemplu ne poate servi difuzarea filmului „Brigada”, rulat și pe ecranele noastre. Саша Белов, personajul principal din această peliculă, care întrunea nu tocmai cele mai pozitive calități, a devenit, conform juriștilor moldoveni, un cumir al multor adolescenți din Moldova, care, asemeni eroului îndrăgit, au mers pe calea comiterii unor infracțiuni.

Revenind cu observațiile în spațiul nostru, am putea constata că presa de la noi a pășit și mai departe de propagarea unor fapte penale. Adesea, în reportajele de la locul săvârșirii infracțiunii corespondenții dau dovadă de un exces de zel în descrierea cu lux de amănunte cum a fost săvârșită crima: cum infractorul a convins-o să-i deschidă ușa apartamentului, cum a neutralizat-o, cum a torturat-o până aceasta nu i-a spus unde își ține banii și bijuteriile, cum a făcut să nu fie observat de vecini ș.a.m.d.

Așadar, cititorilor sau telespectatorilor nu le rămâne decât să însușească această instrucție de a săvârși un jaf, lucru despre care specialiștii în materie vorbesc că ar fi foarte frecvent întâlnit în practica lor.

Impactul mai pronunțat asupra adolescenților își are explicația prin faptul că aceștia s-au „înecat” în șuvoiul de violență ce ne inundează prin intermediul televizorului și mai cu seamă al internetului. Și dacă oamenii de vârstă medie sunt deja formați ca personalitate, sunt mai stabili în convingerile lor, apoi cei tineri, pe lângă faptul că-s mai energici, mai activi, sunt mereu în căutare de activități noi, de senzații tari. Spre regret, nu întotdeauna se dovedesc a fi mai atractive niște activități pozitive, benefice și pentru sine, și pentru societate. Or, iarba rea se prinde mai ușor. Aici un rol important revine presei, care, cu sau fără voia cuiva, formează opinia publică, contribuie la educarea populației.

Atunci când zi de zi ni se oferă o informație sumbră despre cotidianul nostru, începem să credem că în viață nu mai există loc și pentru lucruri frumoase, atunci când ni se bagă în cap că suntem dominați de corupție nici nu ne închipuim cum am păși pragul unei instituții fără a avea în buzunar o sumă pentru a „rezolva chestiunea”, astfel chiar noi înșine fiind inițiatorii actului de corupție, adică noi suntem acei care oferim mita, chiar și atunci când nimeni nu o cere.

Trebuie să recunoaștem că tot presa în mare parte este și cea care modelează personalitatea tinerilor, îndreptându-i (involuntar, firește) spre un business murdar. Aici mass-media nu face altceva decât să cânte în

strună autorităților prin tratarea în mod eronat a unor legi, cum ar fi, bunăoară, „Ghilotinele”, care prevăd „iertarea păcatelor” de ordin economic. Deci, fã ce vrei și cum vrei, căci totul ți se va ierta.

Lupta cu salarizarea în plic a devenit atât de mediatizată, încât această modalitate de remunerare a angajaților a început să fie practică și de cei care nu aveau habar de ea.

Legea cu privire la discriminare a fost și ea un subiect dominant în toată presa. S-ar părea, nimic rău. Numai că lectura materialelor la această temă în rare cazuri făcea lumină, explica cu adevărat conținutul legii, făcând impresia că nici nu a fost citită de autor. Astfel, divizarea categorică a populației în „pro” și „contra”, manifestațiile de stradă nu sunt doar vina autorităților, ci și a presei care, prin publicarea unor materiale lipsite de argumente, de profunzime, a ațâțat spiritele. La fel ca și în cazul așa-zisei campanii unioniste. Partizanalul politic al majorității instituțiilor media a generat nu doar divergența de opinii, ci și acte de violență.

Nu se știe de ce, dar Ziua Mondială a oamenilor în etate, mai denumită la noi și „Ziua bunicuței”, a trecut fără prea mare fast din partea presei. În schimb, cu atâta pompă a fost sărbătorită (nu mărcată!) ziua luptei împotriva suicidului. Multitudinea de materiale pe această temă au avut un efect tocmai invers decât cel scontat.

Cazurile de sinucidere în rândul minorilor, care în prima jumătate a anului au ajuns până la 18, au devenit (după „sărbătoare”) și mai frecvente, ajungând până la două pe săptămână.

Faptul că tendința spre o majorare a numărului de sinucideri e caracteristică nu doar pentru Moldova nu poate fi un prilej de autoliniștire. Afirmăția precum că această stare de lucruri (în ultimii 25 de ani, de când ONU a început să monitorizeze fenomenul criminalității, coeficientul infracțional în lume a crescut de circa 5 ori) se atestă și în țările civilizate nu poate constitui o scuză. Firește, nu suntem noi acei care am face careva schimbări globale, dar să influențăm asupra mentalității conaționaliilor noștri suntem obligați să o facem.

În ultimele luni ale anului de învățământ, mai multe posturi de televiziune au tot vorbit despre pregătirea către examenele de bacalaureat. S-ar părea că aceasta era o temă foarte actuală. Pe noi, însă, ne interesează modalitatea de abordare, adică felul cum e tratat subiectul. Reflecțiile la acest capitol sunt deloc încântătoare. Mai toate reportajele la această temă, fie și tangențial, ne aminteau că trăim într-o țară coruptă, că în instituțiile preuniversitare nu mai există oameni onești, că pedagogii nu mai sunt dascălii de altădată și că doar camerele video din sălile de clasă unde se vor desfășura examenele ne-ar putea salva întrucâtva de microbul corupției în școală, că doar prezența colaboratorilor de poliție și ai Centrului de Combatere a Crimelor Economice și Corupției nu doar în curțile liceelor, ci chiar în blocurile de învățământ ar putea pune stavilă copiatului (e și acesta o delicvență).

Chiar dacă elevii sunt nemijlocit în acest mediu „interlop” din sistemul de învățământ, reportajele din acest perimetru social îi influențează și chiar îi marchează. Mai mult decât atât, parcă întru a-i convinge pe tinerii telespectatori de starea criminogenă în școli, aceleași mijloace media au mai difuzat și câteva materiale care demonstau „pe viu” cum unii pedagogi îi băteau pe elevi. Și dacă învățăceii din Moldova (cel puțin în reportajele difuzate) suportau fără împotrivire actele de violență asupra lor, apoi aceleași canale TV au preluat de la un post TV rusesc și un caz în care se arăta cum o fetiță de 10 ani, fiind înjosită în fața clasei de învățătorul de matematică, l-a lovit „profesionist” pe profesorul-agresor. Aflându-mă în momentul difuzării aceluși material în compania a trei minori, am căutat nu doar să pătrund în esența mesajului, ci și să urmăresc reacția adolescenților din preajmă. Țin să remarc aici că pe toți trei îi cunosc foarte bine și aș putea să-i caracterizez ca pe niște copii neagresivi, fără careva apucături „războinice”. Reacția lor m-a surprins prin unanimitatea lor de a-i învăța minte pe învățătorii prea exigenți. Nu mă încumet să-i acuz pentru că sunt gata să-și apere demnitatea, dar m-a pus în gardă „gătița” lor de a se „apăra” în acest mod nu doar în cazurile de legitimă apărare, ci și atunci când, după părerea lor, învățătorul nu procedează corect, mai ales când e vorba de evaluarea cunoștințelor.

Cu siguranță, subiectul a avut același impact și asupra multor altor adolescenți. Drept dovadă pot servi alte materiale care au fost puse pe internet și preluate cu mare patos de posturile noastre de televiziune în lunile de vară, dar care vizau cazurile ce au avut loc tot în ultimele luni ale anului de învățământ 2011-2012. Comentate „la rece”, imaginile de pe ecran, preț de câteva minute, ne demonstau cum se băteau și se trăgeau de păr două fete de 13-14 ani, cum altele își dădeau pumni, fiind încurajate și filmate de semenii lor.

Mai recent, în luna septembrie, ecranele TV din Moldova au preluat de la un post de televiziune rusesc niște imagini șocante: o fată de 13 ani i-a mobilizat pe câțiva prieteni de-ai săi să-l pedepsească pe băiatul care, chipurile, nu i-ar fi împărtășit sentimentele. Agresorii l-au bătut pe „cavaler” într-un mod foarte barbar, iar apoi l-au impus să sărute cizmele fetei și să-i ceară iertare. Indiscutabil, adolescenții-agresori au depășit

monstruos cadrul legal. Dar cei care au difuzat acest material cu lux de amănunte? Mai mult decât atât: atunci când s-a dovedit că acest caz, chiar dacă a fost mediatizat mai întâi în Rusia, a avut loc într-un sat moldovenesc și personajele sunt „mioritice”, reporterii savurau plăcerea succesului.

Din punctul de vedere al legii în ceea ce privește excluderea imaginii minorilor-delicvenți, nu am avea teme pentru a ne revolta. Ca și cum bruiajul aplicat pe fețele adolescenților ar scădea din încărcătura negativă, din minuțiozitatea cu care sunt implantate pornirile diabolice în mintea generației în creștere.

Ziariștii sunt acei care ar putea redirecționa viziunile oamenilor în general și în special ale celor tineri, i-ar putea ajuta să vadă un ideal în omul care făurește, care pune preț pe adevăratele valori. Cei care mânuiesc condeiul trebuie și să-l stapânească, căci a realiza un reportaj de fanfaronadă de la deschiderea unui izolator de anchetă, unde condițiile sunt mai bune, decât într-un azil de bătrâni, decât în majoritatea spitalelor nicidecum nu constituie o măsură de profilaxie a criminalității. Concluzia unor consumatori de asemenea informații e una: o soluție în condițiile de criză ar fi ... penitenciarul. Pentru aceasta, însă, trebuie să comiți o crimă și, spre regret, „concursul” îl trec mult prea mulți tineri.

Bibliografie:

1. CARPOV, T. *Coparticipare la săvârșirea infracțiunii*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1986.
2. CÂMPEANU, I. *Educația și prevenirea delincvenței*. Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1996.
3. COMAN, M. *Manual de jurnalism*. Iași: Polirom, 2001.
4. CUȘNIR, V. *Corupția: Activități de prevenire și combatere*. Chișinău, 1999.
5. MORARU, V. *Современная молдавская художественная публицистика*. Chișinău: Știința, 1983.
6. TIPA, V. *Cultura audiovizuală*. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei, 2011.
7. ОВСЕПЯН, Р. *Журналистика в условиях государственного суверенитета*. Якутск: Издательство Якутского государственного университета, 1992.
8. ЧИХАЛОВА, С. *Трудные судьбы подростков: кто виноват?* Москва: Юридическая литература, 1991.

Prezentat la 01.12.2014